

DR. MÁNDICS MIHÁLY

„Ez a falu az én falum,
Innen jöttem és ide is térek”.
(Ady)

Az Olvasóhoz

- vagy ahogy régen mondták: Ad lectorem

Aki az élet útját figyelemmel járja, bizonyára észreveszi, hogy ezt az utat kisebb-nagyobb állomások szakítják meg, melyek vagy más irányba terelik az élet vándorát, vagy alkalmat adnak arra, hogy az eddigi útra visszatekintve, tanúságot vonhasson a jövőre nézve.

Az ember saját sorsfordulóit különleges eseményként fogja fel, legyen az tragikus, vidám, örömteli, mert ezek váltják ki belőle a legmélyebb emóciókat. Özvegységemben képtelen vagyok felszabadultan örülni azoknak a megnyilatkozásoknak, történéseknek, melyek mostanság érnek és meghatnak. Azt is tudom, hogy az egyéni eredmények csak a kollektíva segítségével jöhetnek létre!

Mindez vagyok, aminek születtem, amivé lettem, aki voltam, amit átéltem, tanultam, s amit tudtam leírtam. Sokan vagyunk a faluban, akik a közjőért dolgoznak.

Pedagógus pályám hivatásából következően részt kértem és vállaltam a közéletből egy életen át. Más településen nem is tanítottam. Aki betöltött egy bizonyos életkort és valamilyen közéletiséget is élt ebben a faluban - szülőfalujában -, az országban, annak múltja is van. Hát, ha még le is írt valamit! „Írni annyi, mint törvényt tartani önmagunk felett” /Ibsen/. Vállalni kell!

Vallom: „Őseink kijelölték sorsunk földrajzi kereteit, s akiknek művét, ha akarjuk, ha nem, nekünk kell tovább folytatnunk”. **A szülőföld szolgálását tekintem legfontosabb feladatomnak.** A mi feladatunk a múltunknak ezt a hagyatékát a jövő számára megtartani, átörökíteni. Megőrizni azok emlékét, akik kiemelkedő érdemeket szereztek szűkebb környezetük, szülőfalujuk, lakóhelyük szolgálatában.

Hetven éve, hogy ezen az úton indított el engem a bajai tanítóképző, és erre a cselekvésre buzdítottak Radnóti örökszép sorai:

„Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent,
nekem szülőházam...
belőle nőttem én, mint fatörzsből gyöngye ága
s remélem, testem is majd e földbe süpped el.
Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel
egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom, tudom,
hogy merre mennek, kik mennek az úton...”

A bajai képezde diákjának lenni rangot jelentett. Visszatekintve ezekre az évekre szebbnek, nemesebbnek is tűnik az igazinál, a valóságnál. **Az emlékezet** - igazi nagy törekvéseink, nagy céljaink szolgálatába szegődve - **rostálja és rendezi az emlékeket, az élet élményeit.** Az évek múlásával a látókör szélesedik, az élettapasztalat gazdagodik.

A csüggedést a bizakodás váltja fel! **Az élet legnehezebb harca a becsület és tisztesség talaján állva maradni.** Nekem sikerült ennek megfelelni.

1947/48. ötödikes voltam, amikor **dr. Hortobágyi Tibor** földrajz-biológiai szakos **tanárunk** „**Szülőföldem**” címen - a megadott szempontok szerint - egy 40 oldalas füzet terjedelemben **dolgozatot kívánt** lakóhelyünkről. E nélkül nincs képesítőre bocsájtás!

Nem dicsekvésként említem dolgozatom kitűnő osztályzatot érdemelt. Ma is őrzöm. **Forrásmunkám** a rk. plébánián vezetett „**HISTORIA DOMUS**” volt, melyet **1748-ban nyitottak meg.** A honismeret jó előiskolája volt.

Ez volt az alapja a későbbi helytörténeti könyveim megírásának. Mindez szülőfalum és népe iránti szeretetemből és hűségemből fakad. Az előttünk élők szellemének felidézésével, mi leszünk gazdagabbak általa. A jelen megörökítésével a mi elmúlásunkkal sem merül feledésbe ez a világ, melynek mi vagyunk részesei. A helytörténet és krónikaírás kimeríthetetlen, kiapadhatatlan forrás. **Emlékezni és emlékeztetni kötelességünk!** Tapasztalatból tudom, hogy a szülőföld iránti érzelem a korral együtt nem halványul, inkább mélyül. Nem engedhetjük meg, hogy a feledés legyőzze az emlékezést!

Életutam utolsó szakaszában – amikor az időkerék már visszafelé pörög, de a gyertya még ég, - **2014 végén –a közéletből való visszavonulásomat határoztam el. Gondviselésnek fontos állomása ez.** A csávolyi honismereti - **helytörténeti - mozgalmunk zászlóbontásának 60. esztendeje,** önálló intézménnyé alakult helytörténeti gyűjteményünknek, ahogy mi nevezzük **falumúzeumunk alapításának és vezetésének 50. éve.** Pedagógiai pályám 42 évéből 24 év igazgatóság utáni nyugdíjba vonulásom óta 26 év telt el. **Felmentésemet kértem, mely elismeréssel megértésre talált.**

Ekkor kezdtem „Szülőföldem morzsái” címén – kézirát gyanánt – csokorba szedni 70 éves felnőtt időszakom visszaemlékezését. Elhatározásom 2016. év közepére teljesült. Ezt hat A/4-es alakban spirálozott kötetekben őrzöm, **melyet családomnak, lemenőimnek szánom. A memorabilis krónikalapokat számos illusztráció díszíti. A kötetekkel nincsen szándékomban a nagy nyilvánosság elé lépni.** Létezésemet az univerzális létezés szerves kiegészítő kozmoszának érzem. Ezzel párhuzamosan végzem magánarchívumom, irat és fényképtáram rendezését, selejtezését, mely tapasztalatom szerint hosszabb időt vesz igénybe. Remélem lesz még időm rendet hagyni magam után. **Amikor az ember múltat idéz, mindig fennáll annak a veszélye, hogy emlékezéseiben kisebb-nagyobb hézagok keletkeznek,** hisz teljességre nem törekedhetünk.

Bánatot, örömet, kudarcot, sikert felváltva mért rám a sors! Az évek szállnak, az emlékezet pedig túlnyomórészt a szépet babusgatja. Az adott kor hiteles korpét akartam érzékeltetni! Újabb munkába már nem akarok kezdeni, publikálni.

Tudom, hogy pályafutásom emlékei csak szorosan vett környezetemben; a lányaim, unokáim s életük párjaik körében **kelhetnek érdeklődést.** Őket is az élet napi gondjai tartják fogva. Rohamosan változik a világ. A mai kor gyermekének a könyv, az olvasás másodrendű. A betű helyét a kép, internet, okos telefon... foglalta el. Öröömre szolgál, hogy megtapasztalhattam **dédunokáim** szeretetosztását is!

Karrierem alakulásában és teljesítésében a biztos hátteret – házasságunk 55 évén át – életem párja, feleségem haláláig biztosította. Távozásának 11. esztendejében feldolgozhatatlanul gyászolom, amíg élek. **Ma már csak az emlékek maradnak szeretteinkről.** Jó érzés, hogy van mire emlékezni, van mit megköszönnöm, sajnos már csak a mindig friss virággal.

A „jó éjt puszi” rítusa nagyon hiányzik! **Kedvenc dala volt:** Ahogy én szeretlek..., Erdőszélén...

Az enyém pedig: Csak egy széplány van a... Az én jó apámnál nincs jobb a... **2005-től** még a „Nate mislim – Rád gondolk”

MEGTISZTELŐ FELKÉRÉS

A közelmúltban teljesen váratlanul meglepetés ért. Telefon, levél után, személyes látogatás. A naptár 2016. július 20-at mutatott. Az ismerős WICKER ERIKA PhD, régész általam nagyrabecsült muzeológus kutató. A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Kecskeméti Katona József Múzeum CUMANIA évkönyv szerkesztője. Arra kért, hogy életpályám, kutatásaim visszaemlékezéseit osszam meg az évkönyv olvasóival is. Ne vegyék szerénytelenségnek, ha leírom, hogy ez a meglepetés számomra öröm és megtiszteltetés, melyet nem utasíthatok el. Ennek a felkérésnek igyekszem eleget tenni határidőre a meglévő – családomnak készült – kéziratból. Abból válogatva, kiegészítve vagy megkurtítva és átdolgozva igény szerint. Beszélgetésünk után együtt mentünk a határba a Temető-hegyig, ásatási „lelőhelyre”.

Ezek után tartozom ezzel a számvetéssel az enyéimnek: akiknek fontos lehet mindaz, amit leírtam. S talán a mindenkori tágabb közösségeknek: a szakmá/k/nak, a szülőfalumnak, a civil szervezeteknek, a honismerőknek, a sorsközösségben élő többi népnek, amelyekért tenni igyekeztem!

Szerencsés embernek tartom magam, mert egész életemben azt tettem, amit szerettem. Nincsenek megvalósítatlan álmaim. Itt mondok köszönetet mindazoknak, akik bármily módon segítettek törekvéseim megvalósításában. Jut eszembe a régi bölcs mondás: „Aki nem hal meg fiatalon, megöregszik”. Fiatalon úgy él az ember, mintha sosem érne véget az élet. Csak az öregség kapujába érkezve döbben rá létezése véges volt, egyszeri megismételhetetlen. Mit tehet az ember fia? Él, amíg lehet és nevet, míg a harang érte nem szól... Fontosnak tartom gondolataim közzétételét, de nem vagyok biztos, hogy megélem a nyomdai megjelenését. Marcialis gondolatával kívánok jó olvasást és a múltban való elmélyedést: „Kétszeres életet él az, akinek a múltakba néznie tiszta öröm”.

SZÜLŐFALUM

A 280 éves Csávolyról a távol élők lexikális ismerete igen csekély, fejlődése kiugró ütemet nem mutatott, országos figyelem homlokterébe nem került. Most a „Hon- és helytörténeti mozgalmunk” félévszázados zászlóbontásának jubileumán mintegy három évszázad távlatából kívánunk visszatekinteni falunk sorsfordulójára. – A mai Csávoly elpusztulására illetve újranevesítése-telepítésének – 280 éves évfordulóján.

Csávoly (horvátul Čavolj, németül Tschawal) község Bács-Kiskun megyében a bácskai löszhátság peremén a Kígyós-ér két partján, Bajától 15 km távolságban keletre Szeged irányában fekszik – mint egykori érseki birtok -. 1850-től Józsefháza-tanyaközpont (egykori major) is hozzátartozik.

Mérnökileg tervezett sakktábla alaprajzú település. Belterülete 161 ha. Külterülete 4742 ha. Lakónépesség száma 1854, házak száma 789.

Története 1198-ra nyúlik vissza. Régészeti leleteink (bronzkori urnasírok, balta...) a folyamatos megtelepedést bizonyítják. Persze az idők folyamán a falu többször is elpusztult, majd mindig újjáéledt. Korabeli források a falu birtokosainak változása szerint említik. Bátmonostori Tötös birtok 1323-ban.

Chayol-Thayol (Csajol) 1198, Chayol 1375, Chavol 1737, Csávoly 1733 névvel jelölik.

Feltételezzük, hogy az emlegetett település **azonos a mai Csávoly településsel**. Történeti fordulóként emlegetjük a birtokunkban lévő **Chayol első írásos okiratát**, mely **1374-ből** való (Eszterházi Levéltárból).

Bács-Bodrog megyei község **korai történetére a korábbi megyei helynévtárak és monográfiák adnak eligazodást**. **Iványi István** helynévtár-sorozatában (Szabadka 1895, 1906, 1907) és más munkáiban többször is foglalkozik Csávoly történetével, **1375-től** kezdve a XIX. sz. végéig ismerteti. **Borovszky Samu** szerk: Magyarország vármegyéi és városai I.68.p. Csávolyt, mint bronzkori lelőhelyet említi. **A török hódoltság előtti és alatti életéről ír**.

A török defterek szerint **1580-ban 22, rá tíz évre 27 háza van** az akkor közepes falunak.

Szláv voltak joggal feltételezhető. A török közigazgatás alatt a lakosság a törökök mellett a földesúrnak is adózott. A füleki kapitányok szedték be. Ezért egy **panaszos levelet írt 1676-ban** a várkapitánynak a „szegény **Rác** **jobbágyi**, **Csávoly szegénysége**” (értsd bunyevác). Annak idején a különböző írások a **bunyevácokat hol ráczoknak, dalmátoknak, illíreknek, hol déli szlávokként emlegetik – ma bunyevácoknak (bunjevci) határozzák meg magukat. 1638-ban megindult a felszabadulási harc.**

Délről szerbek, bunyevácok, sokacok... szivárogtak folyamatosan a Szabadka- Szeged-Baja háromszögbe. Itt említem, hogy a **bunyevácok a horvát népnek egyik katolikus etnikai csoportja**. Olyan délszlávok, akik a XVII. sz.-ban a **Buna folyó mellékéről** a törökök elől menekülve, többszöri átköltözéssel **érkeztek** jelenlegi lakhelyükre. Utolsó hullámuk 1687-ben. **Az országos érdekképviselőink 2016-ban kezdték ennek 330 éves évfordulójának ünneplését.**

Csávoly a török megszállás alatt, betetőzve a Rákóczi –féle szabadságharc pusztítása során elpusztult, elnéptelenedett.

Az Oszmán birodalom után a falu életének új korszaka kezdődött. Csávoly, mint község – szorgalmas alapítóinak köszönhetően, már 1734-ben vette fel mai alakját és alakult újjá, ahol a középkori Csávoly állt.

A falu **újraterelítésének első okiratát** már a földesúr **az alapító érsek adta át a községnek**, a Zajezdai gróf **PATACSICS GÁBOR** kalocsai érsek. **Ezzel az újkori Csávoly népe érseki jobbágy lett** és ez a jobbágyi függősége, úrbéres jogállása **megmaradt 1848-ig** a jobbágy felszabadulásig.

A falu első pecsétje: két búzakalász között kocsikerék, fölötte szántóvas.

Körirata: „SIGILLUM POSSIONIS CSÁVOLY 1734”. A falu 26 adófizető háztartás **mintegy 200 lakójára a vármegye 472 forint 69 dénár hadi adót vetett ki**. Sajnos **nem ismerjük az alapító érsek kontraktusát**. A körülményekről szinte semmit sem tudunk. A kalocsai érseki uradalom történetében **az 1730-as évek a legjelentelenebbek**. Ebből az időből maradt ránk a legkevesebb forrás.

1736-ban már 511 szláv-bunyevác szabad menetelű lakója van. Az érsekség mellett a Mándics és a gróf Mikoványi Cseszney család rendelkezett még Csávolyon nemesi birtokkal. (Wikipédia: Nagy István Igazságügyi Kamarai szakértő).

Olyan település a miénk, ahol több száz éve él együtt a bunyevác, magyar, s német. A potsdami határozat következményeként a csávolyi németek egy része elmenekült, majd az itthon maradottak egy részét Németországba telepítették. Helyükbe Csehszlovákiából a kiüldözött magyarokkal bővült a paletta. Ezzel módosult a falu etnikai összetétele. Igen bonyolult érzelmi és gazdasági szálak szakadtak szét. Négy népi kultúra olvadt itt össze. A különböző nemzetiségű emberek megbékéltek egymással. **Szállóigévé vált a faluban, hogy „Csávoly népe három nyelven dicséri Istenét, de egy szívvel szereti hazáját”.** Mind katolikusok. Mindig fontosnak tartottam egymás megismerését. „Ne feledjük... a középkor jelképe a kezét imára kulcsoló ember, az újkoré a kezében könyvet tartó, napjainké a képernyőre merevedő emberfő”. **Én a megbékélés híve vagyok és a másság elismerője. Mindig egymásért és soha ellen!**

Szoktam volt mondani, hogy én még a palatáblás generációhoz tartozom, akit lakószobájában szültek és bölcsőben ringattak – akinek még „öregapja” s „öreganya” volt és kezet csókolt nekik - szüleit pedig magázta. Vízen járni ugyan nem tudtunk, de mezítláb a buzatallón kalászt gyűjteni futva tudtunk.

Hát ebben a faluban születtem és 1928. szeptember 4-én, kedden reggel kismise után 8-kor a nádfedeles alvégi /tukulai/ Árpád u. 506. sz. házban, ahol nem jeleztek a csillagok. Alvég után 1934-től iskolásként már felvégen, majd a tanyákon, a szőlőben és szántóföldeken nevelkedtem, ahol paraszti munkára tanítottak.

A Mándics család hatodik generációja lettem én ebben a házközösségben élő házban. Ez volt a Bunyevác utca, a falu első utcája. Ezek az én gyökereim is, itt élnek rokonaim, ideköt gyermek - és ifjúkorom, a barátok, ismerősök, munkahely, a temető, szüleim, feleségem és húgom síremléke. E faluban nőttem fel, szereztem első élményemet a világról, az életről, ott kaptam a falubeliektől az első ismereteket arról a társadalomról, melynek aktív tagja lettem. Ott szocializálódtam, ott lettem háromnyelvű polgára hazánknak. Bár nemzedékem gyermekkorát, ifjúságát a háború árnyékolta be. **Ezer szállal kötődöm a helyhez, a világhoz, Európához,** ahol gyermekeim, unokáim és dédunokáim élnek.

Az emberek becsülnie kell azt, amiből kinőtt és túl kell szárnyalnia, de nem szabad elfelejteni, hogy reptéhez az erőt honnan kapta.

A falualapító bunyevác őseimmel is a családfakutatásom során szembesültem igazából. Én eljutottam arra a helyre, ahonnan ők menekülve érkeztek mai helyükre.

ŐSEIM FÖLDJÉN

A mai horvát-ország BUNA folyó és környéke. Amikor arcomat felfrissítettem a fenéig tiszta, átlátszó és hűvös, a napsugarak hatására zöldes színárnyalatú vízében, valami kimondhatatlanul különös érzés ragadott meg. Hoztam is magammal vízből és egy kavicsot medréből, melyet ereklyeként őrzöm. Nekem ez a szépek-szépe forrása marad mindörökké! Lelki szemeim előtt lezajlott, hogy egykoron e tájon át hogyan is jöhettek őseim. Jelképesen tisztelegtem őseim emlékének! A család **török verő lovas vitéz őse** a pétervárad-i megsemmisítő török elleni **csatában szerzett érdemeiért nemesi rangot kapott.** A család nemesi címere díszíti ma a családi kriptánk obeliszkjét. Családfánk feldolgozása 1675-tel indul 14 generációval napjainkig. Ezt közlöm az „Egy élet emlékei” a 2003-ban megjelent könyvemben. Nagyméretű bekeretezett tablójáról fotó áll rendelkezésemre.

Amit tettem – őseim francia mondása szerint – a „noblesse oblige” szellemiségének hatására, **kötelességemnek éreztem.** Érdemesnek tartottam szűkebb környezetem értékeire, múltam eredményeire ráirányítani a figyelmet, minél több élményhez juttatni lemenőimet, mert ezek maradandóak, befolyásolják a személyiségük formálódását. Amit akartam azt leírtam, mégpedig úgy ahogy volt, hitelesen. Akkor írok nyugodtan, ha háttérzeneként tamburazene szól. Származásom én sohasem tagadtam, de nem is kérkedtem vele.

Budapesten dolgoztam, amikor **1976 decemberében a rádióban elhangzott** és rendkívül sikert aratott **Szilágyi György „HANYAS VAGY” című monológja.** Közbeszéd tárgyát képezte a **hanglemezen is megjelent monológ. Egy nemzedék keserűsége szólal meg ebben, az 1928-ban (illetve akörül) születetteké. ÉN AZ VAGYOK! 1928-AS!**

Egész pályafutásom zajlott le lelki szemeim előtt, hisz én is, mint a diaszporában élő nemzetiségi-magyar állampolgár **abban a rendszerben szocializálódtam, szüleimtől szép példát örököltem.** Az említett hanglemezt őrzöm. **Bizony, a mi generációnk ismerte a fasizmust, a német megszállást és Volksbundot, nyilasokat, a csávolyi zsidó család elhurcolását, azután a fényes szeleket, az optimista újrakezdést is megélte.**

Mondhatnám, hogy pályafutásunk kezdete mélyvízben volt. A személyi kultusz éveire nem szívesen gondolok. Különösen nem az **1948-as Tájékoztató Iroda** határozatainak **délszlávokra vonatkozó eseményeire**. No, és **1956 is volt!** Sokan hazát is cseréltek! A reményekből engedni kellett. A Kádár langyos korszaka, aztán **1989-től a rendszerváltás, a mai időszak, mind-mind más és más, de élni kell**, a családot el kell tartani és ahhoz munkalehetőségre van szükség. Aki fiatalon nem hal meg, megöregszik és az egy új állapot. Ezt a folyamatot örökítettem meg családomnak. Tanulságul is szolgálhat. **Az élmény tesz minket azzá, akik vagyunk!**

Elveimből következik, aki **a nemzetiségek megbékélésének ügyét** egész életében szolgálom határon belül és kívül egyaránt. **A testvértelepülési kapcsolatok élesztője vagyok.** Az elüldözött **csávolyiak zöme Waiblingen város és környékére került.** A városban emlékmúzeumot hoztak létre „**Heimatstube**” néven. Könyvet adtak ki és a testvértelepülést is kinyilvánították 1975-ben. Kivétel nélkül **mindegyiknél asszisztáltam.** Rendszeresek voltak a látogatócserék. **1988-ban sikeres családi világtalálkozót szerveztem iskolánkban az 1928 körüli korosztálynak!**

Életemet teljesen a jobb elérése érdekében töltöttem el. **Pihenni különösebben nem kívántam,** ezért szabadságot sosem kértem, betegállományban csak kórházi kezelés esetén voltam. Családomnak nem kellett nélkülözni, feleségemmel együtt becsületesen dolgoztunk. Sikeresnek ítélem sorsunkat! **A közösségért élő ember vagyok, akinek nyugodt a lelkiismerete!**

Örömmel tölt el, hogy szülőfalumról és népéről feltárt és megírt 21 megjelentetett könyveim közvetítik értékeimet, megmentve azokat a felejtés homályától. Sok információt kaphat a lakosság ezekből. **A termés együtt is felidézhető** a megjelent könyveim, valamint a „**Szülőföldem morzsái**” – címen, a „**kézirat gyanánt**” több száz oldalon spirálozottak kronológiailag összefűzött tartalomjegyzékeiből mind a **négy népi kultúráról.**

„Az elhunytak tiszteletére
az élőknek emlékezetül,
az utókornak megőrzésre.”

A múlt emlékeit felidézni annyi, mint kétszer élni!

Nékem fontos történetek. Álcázott dicsekvések is, hiszen könyveim többször kerülnek szóba, mint ahogy tanulmányaim is. **Nem titkolom, büszkeséggel tölt el, hogy tanulmányaim családomnak, lemenőimnek örökül hagyhatom. Megidézem benne néhai feleségem,** aki életében ehhez a munkához is biztosította a nyugodt háttérrel. Életét külön **könyvben örökítettem meg „Egy boldog asszony élete és halála” címen.**

Emlékeim sokasága a történetekhez, helyzetekhez, különböző személyiségekhez kapcsolódnak. A kor képe hitelesen tükröződik benn. A hét évtized mögöttem hol fényben, hol árnyékban, hol a kettő villódzásában. Mindezt igyekszem megosztani kíváncsi olvasóimmal. **Szerencse sem került el.**

Pl: **Többször születtem újból,** mert volt motorkerékpár s autóbalesetem, életveszélyem elhárítása, (stent beépítése), kemoterápiás (rosszindulatú rák) kezelés, lemaradtam egy repülőgépről, mely lezuhant túlélők nélkül. Ma tünetmentesen jól érzem magam, dolgozom. Úgy érzem a megfelelési kényszer még nem hagyott el. **Az értékrendet és az erkölcsi értéket szüleimtől kaptam.** Úgy érzem mindent elrendezte magam körül.

Ma a függetlenséget tartom a legtöbbre. A belső csendet! Bizony, a sok új dolgot szemlélve a világban az „okos telefon” korában itt, a **Kárpát-Zugban fontos marad a tolerancia,** a lojalitás elkerülhetetlen. **Jó hazafinak kell lenni,** akármilyen pártállású valaki! Nem kell elfeledni a származást, hogy az ember az legyen, aki lenni akar. Leon Wieseltier szerint: „Ha a szülők szava már feledésbe merült, etnikai identitás még akkor is létezik”.Egyén és csoport asszimiláció között különbség van! Az asszimiláció elkerülésének egyik fő biztosítása az oktatás lehet.

Életem újrafordulójához érkeztem

Pályafutásom kezdetén 1949-ben a helyi délszláv iskola vezetőjévé neveztek ki automatikusan vonta maga után, hogy a **Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetség**, - mint érdekképviselői szervezet - **Országos Választmányának lettem tagja**, valamint **helyi kultúrfelelős** és a „*Naše novine*” hetilap **tudósítója**. Kaptam szolgálati lakást és mentesítést a katonai szolgálat alól. Végeztem dolgom s már rég a helyi magyar tannyelvű iskola igazgatója voltam, amikor húsz év múltán ez a választmány engem elnökévé választott **1969-ben** társadalmi funkcióként. Majd **1973 őszén a VII. Kongresszusunkon** - az országos hatáskörű szervezet - **főtitkárává választott**. Ez Budapesthez kötődött, mely a szolgálat érdekében való áthelyezést jelentette, szolgálati lakást kaptam és családommal felköltöztünk. **Pártfeladatként egy ciklusra vállaltam** a megtisztelő bizalmat, hogy akkor visszatérünk a hogyan tovább?-ra. **Ez a Szövetség tulajdonképpen három nemzetiségnek közösségét jelenti:** a horvát, szerb és szlovéneket. Származásomra tekintettel hamar beilleszkedtem ezt a jól felkészült, szorgalmas munkatársaimnak is köszönhetem. A tömegszervezeti tagság a sajátos kultúrájával hozzászámítva a horvátok nyolc etnikai csoportját, hát elég sokrétű volt. Mégsem annyira a pedagógia volt a hangsúly, hanem inkább a politika. Megmutatkozott ez a **rendszerváltozáskor**, amikor **ebből a szervezetből három önálló jött létre**. Nem volnék őszinte, ha elhallgatnám, hogy jól éreztem magam, eredményeket sikerült felmutatnom. Sok újítást vezettem be. Bevezettük a honismereti-szekciót, anyanyelvi kiadványokat kezdtünk szerkeszteni, publikálni. **Dr. Ortutay Gyula és dr. Blassa Iván** néprajztudósok **segítségével néprajzi sorozatot indítottunk**. Amellett történelmi és irodalmi. Költőinknek antológiákat adtunk ki stb.... Sikeres együtteseket szerveztünk, támogattunk. Pl: Vujicsics Együttest. Nem erről akarok beszámolni.

1976 őszén olyan 10 napos meghívást kaptam látogatásra Jugoszláviából, amelyet elődeim közül még egyik sem kapott. A meghívó rangját illetően. A meghívó Zágrábból érkezett, melyhez szövetségi államok és a Vajdasági tartomány is csatlakozott. Gazdag, színvonalas program volt. Vendéglátóim mindent elkövettek, hogy jól érezzem magam s ez így is volt. A megbeszélések Zágráb, Ljubljana, Beograd, Novi Sad sorrendben voltak. Azokon **Zegnál János** külügyminisztériumi osztályvezető is jelen volt. Mindegyiken szóba került az un. „Informbirók” /TITO marsallt megtagadók/ magyarországi tárgyaló asztaltól való távoltagezéséről. Közvetítettem, de hatáskörömön felüli dolog ez. Szövetségünk lapszerkesztőségében is voltak érdekeltek. Ennek kiszivárgása után a belső légkör megromlott. Ez kihatással volt az én egészségi állapotomra is. Megoldást nyert ez az ügy is! Kormány szinten. **„Nehéz napok” párommal együtt ártatlanul viseltek meg!**

A ciklus végén minősítésemre került sor. Nem dicsekvésként említem, de az részemre hízelt volt. Teljesítettem a nemzetiségpolitikánkból a vele szembeni elvárást és számításukról biztosítottak a következő ciklusra is. Ezt én **megköszöntem** szépen, **de a válaszom** az volt, hogy **haza akarok menni**. Kongresszusig már rövid volt az idő, elhúzódott a kérésem teljesítése. Nem volt ez szokás ilyen szinten, hogy valaki „nem”-et mondjon. Végül is, ha nem könnyen, de megszületett a **kölcsönös megállapodás**. **Dr. GAJDÓCSI ISTVÁN** Bács-Kiskun **megyei tanácselnök** írásbeli kikérésére, a munkáltató miniszterem **dr. Pozsgay Imre** - megbeszélésünkhöz híven - **áthelyezett a megyei helytörténeti gyűjtemények megyei felügyelőjének** változatlan munkabérral. **1981. április 15.-i határidővel. Onnan Csávolyra 1982. augusztus 1-én kerültem**, amikor is a Községi Tanács ÁMK igazgatójának választott meg. Újból itthon a család. Budapestre távozásomkor én nem búcsúztam, csak elköszöntem és visszatérésem ígértem, amit többen kétségbevittek. Bizonyítottam!

Empátiás vagyok, tudok szeretni, hálás lenni, másikat megölelni. Oly jól esik nekem is, ha dédunokáim szeretetüket osztják - négyen -. **Négy unokám közül az egyik** - férje ott talált munkahelyet - **Németországba került, s ott szült**. Ilyen világban élünk.

Meg olyan, ahol egyeseknek mindent szabad, másoknak még élniük sem? De mi vinné előre a világot, ha mindenki elégedett lenne önmagával?

Visszaemlékezésemből megismerhető szellemiségem, hazaszeretetem, anyanyelvem ápolása egyaránt. Ami bunyevác tájszólási anyanyelvem illeti úgy alakult sorsom, hogy születésemtől kezdve napjainkig munkaköreimben gyakorolhattam, sőt szükségem volt rá folyamatosan. Ami általánosítva a csávolyi bunyevácság tradícióinak megőrzését illeti, gondolom a 24. órába érkeztünk! Dicséretes, hogy a helyi horvát nemzetiségi önkormányzat erőfeszítésekkel igyekszik közösségként való megmaradásunkért. A gyökerektől sohasem szakadtam el! **Csávolyért megtettem mindent, amit megtehettem!**

Teszem dolgomat. Több kortársam, barátom ment már el mellőlem, - s én még itt vagyok. Napi sétám közben sok emberrel beszélgetek. Mondják: „**A Csávolyon született férfiak közül, akik itt is laknak, most én vagyok a legidősebb.** Mondják, nyilván van még valami feladatod! „Oda túl nem látszik a part, de a hóban a nyom, mind odatart...” **Nagyon szép életet tudhatok magaménak és úgy elszaladtak az évek, hogy észre sem vettem 88. ez!** Része vagyok a falunak! Megbecsülésben részesítenek! Tartozom azoknak, akiből való vagyok!

„S hogy mégis csak érdemes hinni a van vagy nincs Úrban, mert nem lehet hinni semmi másban. S hogy nem számít, kinek csináljuk: tesszük a dolgunkat. Hogy ha szent Péter majd megkérdezi, mit végeztünk, elmondhassuk: - **KÖZVETÍTETTÜNK URAM!**”

Rokonságunkban, **családunkban** divatos szóval élve **az első vagyok** aki - szociológiai definíció szerint - „paraszti származású **első generációs értelmiségi** lettem”. **Köszönhetem szüleimnek**, akik szorgalmas nehéz paraszti munkájuk mellett, fejlett erkölcsi érzékkel megáldott, humánus és igazságszeretők, ugyanakkor foglalkozásukban is kiváló emberek voltak. Édesanyám a szegények varrónője volt! Az édesapám földszántó - és tanya bérlő „kakasokat ébresztő” és későn fekvő szorgalmas józan életű, Istenfélő, parasztemberként volt ismert. Édesanyám mosolygós, víg asszonyként dalolva jött ébreszteni! (Jó hangja volt) Húgommal együtt kitanítottak bennünket, hogy jobb sorsunk legyen. Örök hála érte!

Szerencsésnek mondhatom magam, hogy munkám során olyan kiváló egyéniségekkel is találkoztam, akik tudatosították bennem, **nem önmagunkért élünk...** Életutam során hazánkban **számos közösségben megfordulhattam** és valamennyi szomszéd ország területén, a Balticum-Adriaticum-Fekete tenger háromszögben volt, ahol **ösztöndíjasként - otthonosan éreztem magam.** Hiszem és tudom, érzem, hogy **a térség népei ezer szállal kötődnek egymáshoz**, amelynek a szellemi, lelki és tárgyi bizonyítékaival meggyőzően **szembe találkoztam** a nemcsak az **ottlétem**, hanem a **búvárkodásaim során** hasonlóképpen.

Kiragadva említem **szerepem Zombor és Baja** járás és testvérváros közötti **1966-tól tartó együttműködéséről** az 1977-ben megjelent kiadvány tükrözi - melynek lektora vagyok. -

Kutatásaim nyomán keletkezett írásaim, munkahelyem napi munkakereső tevékenységem mellett készültek a szabad időben. Esténként, éjjelenként, hétvégeken, szabadság alatt - nyugdíjasként más beosztással - de volt, hogy betegség gyógykezelése alatt is. Családom tolerálta ezt, amit nem velük töltöttem. Hálás vagyok az Úrnak, hogy tehetségekkel áldott meg és alkalmat adott a velük való sáfárkodásra. **Hogy hogyan sáfárkodtam, ennek megállapítása az utókor dolga!** **Könyvsorozatunk** segíti a szülőföldhöz kapcsolódó „**megismerni megszeretni**” attitűd kialakítást. **Az én koromra** falunkban közszájon forgó szólás szerint: „**megette kenyere javát**”. (A kenyér az életet, a bőséget, a jólétet szimbolizálja, miként magát a - táplálékot - mégpedig nemcsak testi, hanem a szellemi táplálékot is.)

A közéletből való visszavonulásom előtt, már nyugdíjba vonulásommal kezdődött a különböző kötelezettségek felszámolása. Már hosszabb ideje, hogy semmiféle politikai, társadalmi illetve „civil” tömegszervezeteknek, egyesületeknek nem vagyok tagja. Egyedül falumúzeumban tartott rendhagyó órák és tárlatvezetések, ami megmaradt - azt több nyelven. Nem vagyok elfelejtve, kapom a meghívásokat, melyeknek, ha tehetem eleget is teszek. **A főszerep a népes családom**, napi séta az iskoláig! Igény szerint tapasztalataimat megosztom. **A közösségi érzés mélyíti Csávolyért az összetartozás tudatát!**

KÖZÉLET ÉS HONISMERET VONZALMÁBAN

- Az első könyv Csávolyról -

Szerencsés embernek tartom magam, hogy ott lehettem az alulról kezdeményezett országos honismereti mozgalom bölcsőjénél, ahol egy életre elköteleztem magam. Közvetítésemmel így jutott el a Bács-Kiskunba és természetesen Csávolyra is, a Hazafias Népfront égisze alatt. Esetemben a **közéletiségem egybeforr a honismereti mozgalommal** a hazafias nevelés új módjával.

Jóformán még meg sem száradt a tinta a tanítói oklevelemon, amikor **1948 őszén** ott találtam magam a faluhoz tartozó **Józsefháza-pusztai tanyasi iskolában helyettesítő tanítóként** karácsonyig. Osztatlan I-VIII. o. 35 tanulóval. Abba az iskolába kerültem, amelyikbe tanyasi kisdiaákként én is jártam. Abban az időben vezették be a paraszti helyeken a „Szabadföld Téli Estéket” melyeket itt Bajáról kijáró nyugdíjas nevelők tartottak. Sokat ellestem módszerükből. **Mély víz volt ez nekem a javából! 1949 januárjában a községi előljáróság népművelési ügyvezetővé bízott meg**, majd tiszteletdíjas kultúrház igazgatójává mely beosztásban az **1957. évi iskola igazgatói kinevezése**ig az maradtam. Ez nem volt nehéz, mert már diákkoromban is aktív tagja voltam a helyi műkedvelő színjátszó csoportnak és énekkarnak. Tanyasi tanítóként **segítettem a falusi úttörőszervezet megalakulását** s lettem annak titkára, majd csapatvezetője. Gondolom ennek köszönhetően **1949. április 23.-án kinevezést kaptam a csávolyi állami iskolába**, annak felső tagozatába, mint osztályfőnök. Ez év nyarán a VIT ideje alatt az Országos Úttörőközpont felkérésére a Bp. Csillebérci nagy úttörőtábor – pécsi altáborában – sportvezető voltam. **Jóformán meg sem melegedtem és az 1949/50-es tanév szeptember végén - tanév közben - a Közoktatásügyi Minisztérium a szolgálat érdekében a magyar iskolából áthelyezett a helyi állami „délsláv” /bunyevac/ iskola vezetőjévé.** Az I-VIII. o. osztatlan iskola volt 24 tanulóval. **Indoka** az volt, hogy az ottani szerb származású tanítónőt az éj leple alatt az ÁVÓ koholt vádak alapján elhurcolt. Az én tanítói oklevelem pedig magyar és horvát nyelvű tanításra képesített. Szóban egy évet helyeztek kilátásba itteni működésemmre. **Visszahelyezésemmre a magyar iskolába 6 év múlva került sor.**

Nem volt nehéz beilleszkednem, hisz szülőfalum volt ez nékem, ismerték szüleimet is a faluban. **1950-ben megházasodtam** a Pozsonyban született magyar kislánnyal. A faluban így **1945 után** mi lettünk az első vegyes házasságiak. Házasságunkból két leánygyermekünk született, akik a tanári pályát választották hivatásuknak. **Délsláv kultúrfelelősként**, mint a bunyevac együttes vezetője **1952-ben megalakítottam a „Bunyevac táncsoportot”**, négy népi kultúrával, háromnyelvű repertoárral. Így a tagság vegyes nemzetiségű volt. Ez a táncsoport még **ma is így működik** a helyi HORVÁT NEMZETISÉGŰ ÖNKORMÁNYZAT fenntartásával. Vezetésemmel **1956 és 1957-ben** a Kulturális Minisztérium és a Délsláv Szövetség felkérésére **országos körúton vettünk részt** 90 perces műsorunkkal Baranya, Győr-Sopron, Vas és Zala megyében, (minisztériumi autóbusszal). **Az 1956-os Kecskeméti Kulturális Seregszemplén** a szervező bizottság **Táncsoportunkat „kiváló”** eredménnyel, **„a megye legjobb délsláv együttesének”** minősítette.

Tanácsválasztáskor 1950-ben megválasztottak helyi tanácstagnak. A következő ciklusban **1954-ben** Csávoly és Felsőszentiván közös **megyei tanácstagjának** választottak, melynek második ciklusában **1958-tól** a **Megyei Műv. Biz. titkára voltam.**

1954-ben az Országos Népművelési Intézet a pedagógus kultúrotthon igazgatóknak két hetes **továbbképző tanfolyamára hívott meg.** Ott ismertem meg azokat az előadókat és kerültem közel hozzájuk, akik meggyőzően beszéltek a honismeretről és hazaszeretetről, annak helytörténeti vonatkozásairól a települések kulturális tevékenysége során. **Dr. Morvai Péter, dr. Novák József, dr. Dömötör Sándor,** a mozgalom veteránjai voltak.

Megyei tanácstagként találkoztam először dr. Ortutay Gyula akadémikus, megyénk listavezető országgyűlési képviselőjével. Abban az időben voltak a megyék közti országos vetélkedők. **A megyei szellemi vetélkedő csapat tagjaként egyre többet találkoztunk.** Szeretett velem bunyevácul beszélgetni. Többször volt a megye győztes! A csávolyi helytörténeti gyűjtemény is többször volt a rádió kihelyezett telephelye.

1962-ben Bács-Kiskun megyei kezdeményezésre indult meg a honismereti mozgalom krónikairás országos szervezése. Dr. Kuczy Károly kollégám Foktón, én Csávolyon a Község Tanács támogatásával megkezdtuk helyi vezetését a krónikaíró kör segítségével. A módszert és szempontokat mi dolgoztuk ki, melyet a Hazafias Népfront Országos honismereti felelőse **Tóth László** hagyott jóvá.

1963-ban szülőfalum országgyűlési képviselőnek jelölt, akit megválasztottak. Ennek folytatása négy cikluson át volt a bajai járás képviselőjeként 12 településen. Én a parlament Kulturális Bizottságának lettem tagja, melynek **elnöke dr. Ortutay Gyula** volt. Így rendszeressé vált találkozásunk. Időközben barátjává fogadott és élete végéig patronált. Családilag is találkoztunk.

Amikor a Hazafias Népfront Országos Tanácsának Elnöksége 1968-ban országos jelegű Honismereti Bizottságot hozott létre személyemet is felkért, hogy a bizottságban tagként való közreműködést vállaljak. Megtisztelő feladatként hosszú időn át szívesen vettem részt ebben a munkában és rendszeresen eljártam a Honismereti Akadémiákra is, A 16 tagú testületben rangos fővárosiak mellett **vidékről** Körösladány gimnázium tanára s jómagam a csávolyi általános iskola igazgatója voltunk **ketten.**

A bizottság elnöke dr. Ortutay Gyula, titkára Töltési Imre volt. A Bács-Kiskun megyei Bizottságnak 1968-1993-ig voltam elnöke. Most mind a kettőnek örökös tiszteletbeli tagja vagyok. A HNF „keretei” között támogatott munka szép eredményekkel dicsekedhetett, de a keret megszűnése után mintha válságba került volna. **Dr. Halász Péter** a Honismereti Szövetség újraéledésének egyik alelnökeként **„Még akad a szó”** cím alatt keresztmetszetét mutatta be a mozgalomnak. 1974 óta volt a Honismeret folyóirat szerkesztője. **A helytörténések szorgalmának köszönhetően virágjában szökkent a mozgalom.**

A csávolyi honismereti ifjú és felnőtt szakköreinek alakulása az 1958/59-es tanévnyitón történt, amikor dr. Dömötör Sándor a Népművelési Intézet s Tóth László a HNF OT. honismereti Biz. képviselőjében volt jelen.

Dr. Dömötör Sándorral egy életreszóló barátság kezdődött akkor. **Megtekintette krónikakötetünket és a községről készült 1198-tól szóló kéziratomat és magával vitte bemutatni dr. Ortutay professzornak.** Szombathelyi múzeumigazgató korában Örségről írt könyvének a professzor úr volt a lektora, vagyis régi kapcsolat.

Az első könyv megjelenésének kezdete volt ez!

AZ ELSŐ KÖNYV CSÁVOLYRÓL

A kéziratra a válasz Dr. Ortutay Gyula egyetemi tanártól az ELTÉ-ről érkezett. Az észrevételeknek megfelelő kiegészítések után **1964-ben lektorálásra dr. Dömötör Sándorhoz került a kézirat.** Előttem senki sem foglalkozott a község történetével.

A csávolyi találkozások rendszeressé váltak. **1968-ban lett felküldve a Művelődésügyi Minisztérium Kiadói Főigazgatóságára engedélyeztetés végett.** Engedély után került a Zrínyi nyomdába. **Előszót dr. Székely György akadémikus az Országos Helytörténeti Bizottság elnöke írta. A könyv megrendelője és kiadója - Csávoly Községi Tanács, Pálfia Mihály elnök idejében.** 1200 példányban megjelent könyv nem került árusításra, ajándékként került a megtszettek polcaira. A TV-ben és rádióban az ismert **Szepesi György** riporter **mutatta be,** de nagy visszhangja volt és szép hírverést kapott a nemzetiségi sajtóban is.

A Petőfi Népében Heltai Nándor szerkesztő méltatta 1969. június 6.-i számában: " Kis község gazdag krónikája Mándics Mihály könyvéről" cím alatt. A könyv címe: Mándics Mihály Fejezetek Csávoly község krónikájából 1944-1964 „Csávoly, 1969”.

Akkor nem lehetett arra utalni, hogy tulajdonképpen a község alapításánál 1198-nál kezdődik a történet. Ez a mi kis „monográfiánk”.

Az én álmaimban egy nagy monográfia megírása volt mindig tudományos igénnyel több szerzős mű jól felkészült tudományos rangú elismert szerzőkkel.

A fővárosból hazatérve újból iskolai igazgatóként megyei helytörténeti felügyelőként és megyei Műv. Biz. titkáráként dr. Gajdócsi István megyei tanácselnök erkölcsi és anyagi támogatása birtokában sikerült megszervezni 1986. 06. 04. „Csávoly történet és néprajza” című többszerzős mű megírását. A Községi Tanács megkötötte a szerződést a szerzőkkel az írásaikról. Erről „Csávolyi emlékhelyek” c. 1999. könyvemben részletesen írok. Sajnos nem valósult meg! A rendszerváltás nekünk ezzel kezdődött! A főszerkesztő is meghalt, gyászoljuk! Az eset önmagát minősíti! **No comment! Megtörténhetett**, ami pótolhatatlan veszteség. **Jóvátehetetlen veszteség.** Az utód új polgármester már nem rendelkezett anyagiakkal, aki mezőgazdasági irányultságú ember volt. Ma már gondolni sem merünk ilyesfélére anyagiak hiánya miatt.

A BÉKÉS RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁNI KUDARCRÓL

„Csávoly története és néprajza” című többszerzős, tudományos monográfia megírását tervezte a község, 70 ív terjedelemben. A tanulság kedvéért tartozom megemlíteni, miért is hiúsult meg ez a szépen megtervezett munka – melyet szomorú szívvel teszek. 1986. 06. 04-én Csávoly Községi Tanács Végrehajtó Bizottsága nevében a tanácselnök és vb. titkár kiadói szerződést kötött a fenti mű megírására 33 szerzővel. Főszerkesztőjévé felkérte dr. univ. Hegyi Andrást, a szegedi JATE Új-és Legújabbkori Egyetemes Történeti Tanszékének vezetőjét, az 1985. 08. 12. felvett jkv. tanúsága szerint Társszerkesztőjévé dr. Mándics Mihályt bízták meg. A 11/1985. sz. Határozat szerint Pálfia Mihály tanácselnök volt a felelős, hogy a szükséges anyagiakat koordinálja, a megyei céltámogatásról dr. Gajdócsi István, megyei tanácselnök biztosította a községet. E mellett a községi gazdasági egységek, valamint a község a költségvetésből biztosította a fedezetet. A kötet lektorává dr. Csatári Dániel egyetemi tanárt kérték fel. A JATE anyagiakkal is vállalta a kötet patronálását.

Drávai László vb. titkár elkészítette és átadta – a Kiadói Szerződéseket (ezek elvileg ma is érvényesek) 1986. június 4-én. A szerzők zöme a JATE tanári karából került ki, ill. a megye közismert és elismert – többen tudományos fokozattal rendelkeznek – tudományos kutatói, helytörténészei közül. A kész kézirat leadásának tervét 1989. június 30.-ában jelölték meg. Megjelenését a Kiadói Főigazgatóság engedélyétől számított két éven belül vállalta a Kiadó-Községi Tanács – 1500 példányban egy vagy két kötetben. Az előszó megírását dr. Gajdócsi István, az utószó megírását dr. Székely György akadémikus, az Ország Történeti Múzeum Főigazgatója vállalta.

Több szerző eleget is tett vállalt feladatának, és kéziratát leadta. Akik a leadott lektorált kéziratot nem vették vissza Dr. Abonyiné dr. Palotás Jolán, dr. Sebők Ferenc, dr. Kuczy Károly, dr. Frick Mária, Mándics Izabella, Kricskovics Antal, dr. Solymos Ede, Mészáros Ágnes, dr. Sztepanovity Predrag és dr. Mándics Mihály. Mindenki kapott előleget, de az elszámolásra a mai napig nem került sor. 1988-ban a főszerkesztő váratlanul kilépett az életből.

A rendszerváltozás után személyi változások történtek a községben.

Dr. Lipokatich Sándor állatorvos **lett** 1990-ben a **polgármester** – két ciklusban. Ő jogutódként egyszerűen **nem vett tudomást az érvényes szerződésekről**, nem foglalkozott vele, ill. testületi ülésre sem terjesztette. Arrogánsan agyonhallgatta, ill. nem támogatta magát az elképzelést. Az eset önmagát minősíti! **No comment!** Ezt is megteheti az ember?! **Az eset a kor képét is tükrözi. Így bukott meg a többszerzős mű!** Fájni fog, míg élek! (Nyugdíjazása után már hiába gyakorolt önkritikát). Sok feszültségnek lett ez a kiindulója, működési ideje alatt. Ez a község lakosságával szemben több mint bűn! Az érdekelt szerzők úriemberek lévén, hivatalosan nem reklamáltak, véleményt azért nyilvánítottak. Volt, aki leadott kéziratát visszavette. Én ezt kudarcként éltem meg!

ÚJRAKEZDÉS

Az elmaradt nagy monográfia – melynek leadott **kéziratait féltve őrzöm** –, **mint ahogy** a községben vezetett **krónikaköteteket 1962-1990-ig bekötve 52 db** mintegy hatezer oldalon a **falumúzeumunkban**.

Mivel monográfiáról már senki sem beszélt a millicentenárium - II. János pápa magyarországi látogatása **esztendejében határozta el a Csávolyi Honismereti Baráti kör, hogy kiadványsorozatot indít el a községünk életéről, történetéről, hagyományairól s nevezetes személyiségeikről... A sorozat „Csávolyi helytörténeti füzetek” cím alatt indult.** Ennek gondozását szülőfalum iránti tiszteletből és szeretetből szerzői díj nélkül díjtalanul vállaltam. A nyomdai költségekre szponzorokat, mecénásokat keresek, eddig találtam. A megjelent könyvekből ők adnak tiszteletpéldányokat. Újabban a Csávolyi Horvát Nemzetiségi Önkormányzat is a megjelentetés költségeinek vállalója. **Van, amit - kézirat gyanánt - készítek, szerkesztem kötetbe s spirálozva bekötve őrzöm.** Visszaemlékezésemet hasonlóan **„CSÁVOLY HONSMERETE” címen sok-sok illusztrációval 439 A/4-es oldalon számítógépre is elmentve - egy példány a községi könyvtárban is olvasható belőle -.** Gondozásomban eddig **21 kiadott-megjelent mű született. Kimutatásomban mellékelem.** Több sikeres bemutató, csodálatos élményt nyújtott! Ilyen volt a községi könyvtárban tartott rendhagyó irodalmi est 85 éves köszöntéssel egybekötve,

Nem a mi kiadásunk „A csávolyi Iskola” című munkám melyet a Művelődési Minisztérium felkérésére írtam az Országos Pedagógiai Intézet **„a pedagógiai időszerű kérdései hazánkban” sorozat részeként a Tankönyvkiadó gondozásában jelent meg 1975-ben.**

Megemlítem még, hogy a **bunjevác nyelvem gyakorlására műkedvelésből csávolyi dialektusban elbeszéléseket írtam „Priče sa bunjevačk salaša” - Elbeszélések a bunjevác tanyavilágból -** bő magyar összefoglalóval. Erre külön engedélyt kellett kérni, mert etnikai csoportok dialektus nyelvén tilos volt írni. Levelemre **DR. NAVRACSICS TIBOR** miniszterelnök helyettes, Közigazgatási és Igazságügyi Miniszter és országgyűlési képviselőtől - ma az Interparlamentáris Unióban Bizottság élén - **kedvező választ kaptam. Engedélyt a dialektikus nyelvre és a nyomdaköltséget is vállalva.**

Nemes gesztus köszönet és hála érte. **Ez 2011-ben volt.**

„Hattyúdalom” a „Csávolyi urbarium 1772” 2013-ban jelent meg 85. születésem napjára. A **Kenyeres fivérek a MOGYI Kft. igazgatói adták át az első tiszteletpéldányt.** Nagy öröm számomra, hogy sikerült még ezt feldolgoznom és közreadnom. **A mai falualapító csávolyiak életének egy szeletét idézem meg. Ebben a könyvecskémbe szándékom szerint azt az úrt igyekeztem kitölteni, amely az ismeretekben külön fennáll és tájékoztatja az utókort az Oszmán birodalom utáni újkori falunk újraépítésének, benépesítésének kezdő időszakáról.**

Bemutatom, hogy az alapító bunyevácok mellé csatlakozott környékbeli magyarok és később a belső migrációval érkezett németek - nem túl tág lehetőségeiken belül - hogyan járultak hozzá a **község újraalapításához**, az egyház újrászervezéséhez, s az ország gyarapításához. Sorstársaink szorgalmas, takaros, beosztó, vállalkozó polgárok voltak... Tisztelegni akartam előttük! **Úgy érzem, abba kell hagynom a kutatást, fiatalabb életenergiákra van szükség ehhez.** Írni még lehet, amíg a toll ki nem esik a kezemből.

Utazni nehezebb.

Van még néhány leadott néprajzi tanulmányom a Néprajzi Társaság horvát és a szerb etnográfiai szerkesztőségeknél, megjelenés alatt és megjelenésre váró. **Hálával gondolok a tudós Ortutayra, aki felismerte az írásra alkalmas tehetséget bennem, rábeszélte és megszerettette velem a néprajztudományát** - melyről nincs diplomám -, de néhány előadását hallgattam annak idején az ELTÉN. **Minden területen megtaláltam a munka örömét, szépségét. Leginkább mégis, hogy taníthattam egy életen keresztül. Nem kívánom dicsfényben venni munkásságomat.** Egész életemben fűtött valami ambíció: olvasni, írni, ott lenni ahol a szellem dolgai folynak, lehetőleg nem merülni vissza a névtelen tömegbe. Amivel én felül akartam emelkedni, sohasem ment mások rovására. Hasznos akartam, akarok lenni, mint apám, aki életformájával adott mintát emberségből. Minden írásom középiskolai tanár leányom Izabella menti, dolgozza számítógépre.

Dr. Drávai László jegyző, munkáltató mondta a vasdiplomám átadásakor: 1988-ra a „szegény ember” legkisebb fia futását megfutotta, harcait megharcolta és - az egyetlen dolog amire büszke volt - **a hitét megőrizte. A rendszerváltást követő évek a nyugállományú iskolaigazgatót újra a közéletben találják.** Helyi önkormányzati képviselővé választják, vezeti a honismereti baráti kört és a falumúzeumot, **közben pedig csak ír és ír,** és szerkeszt és újra ír és az ember - majdnem feleannyi idősen - már nézni is alig bírja, nemhogy követni. És akkor... amikor már úgy érzi, úgy érezzük, hogy minden csodálatos és lesz itt erő és hit a hosszú, békés öregkorra is bőven, akkor és ott - leszakad az ég! **Elmegy a Kedves...”Innen nincs tovább” - mondja Miska bácsi,** hitehagyottan és szárnyaszegetten. **Majd eljön a Világmindenség második legnagyobb ura az Idő! És elkezd gyógyulni a gyógyíthatatlan és elkezd tompulni a tompíthatatlan.** Ha nem is fornak be teljesen a sebek... **Hiába kap most már a saját teste is jókora sebet, összeszedi a maga és talán már ősei minden erejét... és nekiindul...** A sas csak fentről, csak a fák hegyén túlról. Ő csak onnan mehet el! Jó egészséget és még sok-sok szárnycsapást, itt - felettünk - ahol még mi is látjuk”!

Frankovics György írta rólam /Honismeret 2008/5 sz. / „Ismert és elismert helytörténész. A bunyevác-horvátok múltjának, néprajzi hagyományainak megismertetése elválaszthatatlanul kötődik nevéhez. Művei nélkül szegényebb lenne a horvát nemzetiség eme csoportja. Stílusa tömör, elegáns, olvasmányos. A Bajai Bunyevác Tájház alapítója”.

Tevékenységemről szóló írásos megnyilatkozásokat őrzöm, ezúttal a többi mellőzöm!

Meg kell még említenem a Képző-és iparművészettel való kapcsolatomat. Magamat és családomat is azok közé sorolom, akik pártfogolják, támogatják a művészet valamennyi területét. Másrészt hivatásomból fakadóan foglalkozom is vele. Közéletiségemben szerencsém volt sok művészt megismerni, közülük többükkel barátságot kötni. **Beosztásaim során bizonyos feladatként is jelentkezett.** Helyben is mindig volt képzőművészeti szakkör műkedvelő érdeklődőkkel. Így sor került arra is, hogy baráti, ismeretségi körömből **többen felkértek egy-egy kiállítás megrendezésére, megnyitására.** Nem közhely megfogalmazás szerint a felkérő alkotókat sok esztendeje ismertem, tiszteltem, szeretem. Gyermekkori **elemista osztálytársam Novák Lajos,** a tanítóképzőben **Mözsi Szabó István** a „fényes szellők kollégiumából” ismert **Szurcsik János** és neje. Kimagasló teljesítményű kitüntetett művészek, díjasok. Lakásunkat díszítő munkáik között **feleségem portréja Novák barátom alkotása.**

Csávolyon 12, vidéken /Bp, Baja, Mezőhegyes, több faluban/ 14, kiállítást nyitottam meg. **HELYTÖRTÉNETI-NÉPRAJZI gyűjteményeket nyitottam** - közöttük nemzetiségieket is - /tájházat.../ 11 településen. A tárlatokat ma is látogatom.

Csávolyon a „faluház” IKSZT előterében **állandó jellegű a képzőművészeti kiállítás**. A helyiek egy-egy munkája **falumúzeumunkban** is megtekinthető. Múzeumunkban **rendszeresen, élvezettel készítettem az időszaki kiállításokat** (kiemelten a néprajz köréből). Diákoknak még most is tartom a rendhagyó múzeumi órákat. A honismereti munka leglátványosabb része – **az értékek gyűjtése. Jó egymás kezét fogni és van egy közösség, amihez tartozom**. A néprajz, a kulturális asztropológia az identitástudatot így definiálja: **az identitástudat az egyén kapcsolatainak az összessége, amit tudatosan megél**.

Nem dicsekvésként itt említtem meg a **Hazafias Népfrent 1985-ben meghirdetett ORSZÁGFÉNYKÉPEZÉSI AKCIÓBAN CSÁVOLY LETT** országosan az **ELSŐ!** Ebből **helyben** a könyvtár előterében **állandó jellegű kiállítás lett** színes felvételekkel. Szervezésemmel a BAJAI FOTÓKLUB és a HONISMERETI FOTOSZAKKÖR tagjainak önzetlen munkájának eredménye. Személyesen adtam le a kész képeket Budapesten a parlamentben - melyet akkor a TV. közvetített -. **A fényképek a mulandóság pillanatai**. A távlati időkben zajlott eseményeket varázsolják elénk egy-egy valósághoz hű pillanattal.

Írásom végéhez értem miközben megtapasztaltam, hogy a **visszaemlékezést**, mint a családfavezetést, amit **csak megkezdeni lehet, de befejezni soha**. Most is sokáig vívódtam, hogy ideillik-e ami **díszpolgárrá avatásomkor egy felszólaló részéről hangzott el**. Mivel közéletiséggel kapcsolatos és nem is akármilyen része hát **megemlítem**. Annál is inkább, **mert a családomnak hagyott visszaemlékezésemben a „válogatott boldogságaim” csokrába is szerepel**. Valahogy így volt: **„A csávolyi nép nem felejtette el azokat a közügyeket, amelyeknél bábáskodtam, közreműködtem**. Amikor megyei tanácsulésen érveléseimre a testület megváltoztatta határozatát és községünket is a „felsőfokú”-ak közé sorolta. Ennek következményeként **állami költségvetés terhére** bajai járásban elsőként megalapította a **„törpevízművet”** melyhez vezénylésemmel árkok ásást végeztünk társadalmi munkában.

Ezt követte a minden ház előtti **betonjárda**. Belterületi utcáink **portalanítási útjai** a szőlőig. **Iskolaszárny bővítés tornacsarnokkal**, szolgálati lakások, **tanyák villamosítása, kollégium építése** tanyasi gyermekeknek, játszótér. A községi vezetés egysége jól mozgósította a lakosságot. **Összefogással csodákat lehet teremteni**. Akkor az ütemesen fejlődő községek közé tartoztunk. Ne vegyék szerénytelenségnek s még kevésbé dicsekvésnek e sorokat. **Nem büszkélkedem én ezzel, de jól esett ezt hallani!**

Az iskolának szerzett erkölcsi és anyagi támogatást **dr. Gosztanyi János** okt. államtitkárnak köszönhetjük. Ő is azok közé tartozik, aki a „szocializmust építő” rendszerben is **európai dimenzióban gondolkodó volt**, mint a megyei tanácselnökünk **dr. Gajdócsi István** is, kinek szobrot állítottak Baja szülővárosában.

A település és iskolája meghatározó szerepet játszott életemben. Ez a pálya, ahogy múltak az évek és szaporodott a tanítványok száma – egyre több örömet és gyönyörűséget szerzett nekem. Közülük többen ma is ápolják kapcsolatunkat, szíves barátságunkat.

A fiatalok közül is többen, akik tanácsért vagy egy hangulatos beszélgetés öröméért felkeresnek akár vidékről is. Egyesek bámulatra méltó hűséggel és kitartással ragaszkodnak, leveleikkel, telefonálásukkal tudósítanak sorsuk alakulásáról, gratulálnak sikereimhez vagy névnapomon.

Honismereti Baráti Körünk közadakozásból 17 emléktábla állítását, **több emlékhely** kialakítását szervezte meg. Ismeretem szerint **hazánkban elsőként épült társadalmi összefogással emlékmű az aradi hősök tiszteletére** az iskola előtti szoborparkban.

Dr. Mándics Mihály: „Aradi vértanúk emlékműve Csávolyon” HONISMERET 1995/5.,-91p.
Egyik emléktábla első elemista tanítómra, felügyelőjére **vitész Váraljay (Waitz) Józsefre emlékeztet**. Ő példaképem, aki **nagy hatással volt rám**. Csupa szív és lélek, óráin ismeretlenek voltak a megfélemlítés eszközei (nádi pálca). Része volt abban, hogy a pedagógiai hivatást választottam! **A község szülötte** nevezetes személyisége **„Emléktáblát kapott a csávolyi Páncsity Péter”** jezsuita szerzetes **Trávníkban** a katolikus központ tartományi házfőnöke. **2002-ben díjat alapítottak róla** (HONISMERET 2005/5., 70-72 p.)

Nosztalgiazom, s nem tudom, hogy válik néhány pillanat, egy látvány, egy illat vagy szemvillanás feledhetetlen emlékké! S mitől van az, hogy az egyik esemény legendává lesz, a másik elmúlik az idővel, elfelejtődik, kitörlődik, vagy személyes emlékké bársonyul, amit csak akkor simít végig az ember, ha nem zavarják idegen tekintetek.

Éltető erőm az írás volt. Munkásságom fontos része a tudományos érdeklődésre számot tartó tanulmányok közlése, meghirdetett országos pályázatokban való részvételem. Szerteágazó érdeklődésem híven tükrözi a munkásságomról készült bibliográfia is mely 2003-ban készült. A Települési Értéktár Bizottság értékeli az elkövető időt is, és nyilvántartásba vette. Végül is a tanyától eljutottam az egyetemi bölcsészdoktorátusig, ahogy a palatáblától az „Apáczai-díjig”, s lettem a csávolyi MÁNDICS (ch, ts, ty) család „Josza”- ágának elsőgenerációs értelmiségije. Az igazi minősítés az az értékítélet, mely a hozzáértő és elfogulatlan kortárshomlokok mögött rejtőzik. Bocaccio írja: „Minden, amit teszel, emlék lesz. Úgy élj, hogy minden, amit teszel, érdemes legyen az emlékezésre”.

Itt említem meg, hogy **harmadik éve, hogy nem veszek részt az értékes osztálytalálkozókon.** Az utolsó a végzetek 60 évesek találkozóján a közben elhunytaknak gyertyát gyújtottunk. Az összetartozás érzése, a közösségtudat szép hagyománya. Hasznosak a visszaemlékezések, melyek bankettel zárulnak.

Csak a szívben nem száll az idő! Úgy érzem, hogy az alkony lopakodó árnyékában **elmondhatom, hogy amikor megszülettem, azt a hivatást betöltöttem, volt értelme életemnek!** Érdemes volt! **Amikor már nem leszek, akkor is élni fog az, amiért éltem,** amit képviseltem: Gyermekeim, unokáim, dédunokáim túl szellemi kincsben.

Mivel ennek az írásnak is terjedelmi korlátai vannak, el kell döntenem, hogy **gazdag életutamból mi az, amit még megoszthatok olvasóimmal? Említettem volt már, hogy életpályám során a tevékenységeimhez feleségem biztosította a nyugodt biztos háttérrel. Ezt szó szerint kell érteni!** A családi szerepe mellett munkahellyel is rendelkezett. Az **„Öreges Napköziotthonának” volt vezetője.** Csehszlovákiából az anyai nagyszüleivel és édesanyjával közös háztartásban lévő indokkal telepítették ki őket a szintiszta magyar **NAGY IMRE nagypapa** és nagymamával. A paraszti **nagypapa szülőhelyén 33 évig volt községi bíró Szemet községben.** Áttelepítésük után **Csávolyon „kulák listára” került...**

Feleségem az unoka GELINGER IZABELLA vegyes házasságban született. Esetünkben a két szív egymásra talált. Közéletiségem ügyeinek szinte titkárnői szerepét töltötte be. Oly precízen, hogy a fent említett **BIBLIOGRAFIÁM** mely nyomdailag jelent meg, **szerkesztői az ő feljegyzéséből** készítették. **Ezt befejezve lett beteg /leukémia/ amiből már nem épülhetett fel.** Kivételes egyéniség volt, akit a falusi visszavonultságában is aura burkolt, titkos vonzás légköre övezett.

Kapcsolatteremtő adottsága rendkívül széles spektrumú volt. No ez nekem sem volt nehéz. **A Szegedi Klinika betege volt 2003.09.22-től és 2005.07.13-án elment az élők útján 70 évesen mindörökre, Ibolyka leányunk karjai közt – végig eszméletnél -. A legnagyobb trauma, ami ért, hogy elvesztettem páromat a pótolhatatlant! Ezzel életem új fejezet kezdődött!**

Azóta fáj, hogy a nekem ítélt elismeréseket nem oszthatom meg vele, amelyek az ő érdemei is. Azóta IBOLYKA óvónő leányom családjában közös háztartásban élek egy udvarban, külön házban. Ezért **tudok még ma is szellemi munkával foglalkozni. Izabella leányom gondolja ezzel kapcsolatos gondjaimat** Bajáról.

Feleségem halála után tevékenységemről szóló krónikaszerű nyilvántartása enyhén szólva hiányos. **Amiről azóta elkészültek a különböző kimutatások** azokat a szerkesztő rendelkezésére tudom bocsátani.

Megjelent könyveimről, jelentősebb tanulmányaim, előadásaimról, pályadíjat nyert munkáimról /több országos első díjas is/, könyvbemutatóim helyei és méltatói, szponzoraimról, külföldi útjaimról, tevékenységem elismeréseiről, kik írták rólam szakdolgozatukat, „kézirat gyanánt” elkészült munkáimról... A CSÁVOLY HONISMERETE kiadványhoz hasonlóan készült el az ORSZÁGGYŰLÉSI TEVÉKENYSÉGEM c. kéziratos kötetem mintegy 400 oldalon. Ebből nem áll több rendelkezésemre. **Négy ciklus 18 év és 14 település összesítése a közéletiségből. Parlamenti felszólalásaim.**

Ezekkel járt a rádió és TV szereplés és az országos és regionális sajtóban megjelenő cikkek általam vagy rólam. Az országos TV adásban is **több alkalommal sugároztak portrét**, egyszer híradóban is, egykori „hét” c. műsorban. A Pécsi Regionális TV horvát szekciója kétszer sugárzott portrét. **A Délszláv Szövetség főtítkárságom idején két ciklusban 1973-1981 között többször.** Ez a hetilapra is vonatkozik. Nincs nyilvántartásom a társszerzőként vagy lektorként, elő - utószó írókénti közreműködésemről.

Úttörővezető koromban több **rádiós vetélkedőben** szerepelt csapatunk, országos második díjat is kaptunk a „**Haj regő rejtem**” versenyben. Meg kell még emlétenem a „**MEGBÉKÉLÉS**” - Prix Itália - díjat nyert **rádiójátékot. Maráz László MR. dramaturg oszt. vez. alkotását**, melyben a **narrátor voltam.**

Naszvadi lakodalmas keretbe ágyazva Csávoly történetének keresztmetszete sok-sok szereplő nyilatkozatával - nemzetiségiek is -. **Eddig 48 fő kérte segítségemet** szakdolgozata, diplomája megírásához. **2003-ban dr. Halász Péter** által szerkesztett „**Magyarországról jövők...**”. **Az én falum** c. **rádióműsor** szellemi házigazdája voltam a szerkesztő felkérésére. A HONISMERET folyóirat is közölte 2004/5 sz. 54-58 p.

Végül **nem mulaszthatom el, hogy ne említsem meg az önálló könyveim bemutatóinak**, születésnap felolvasó ülésének és a rendhagyó irodalmi esték rám gyakorolt hatását. **A méltató előadók és a mindig népes számban megjelent tisztelőim megnyilatkozásai** - a kísérő műsorok - **mélyen hatnak meg**, el is érzékenyülök dedikálás közben. Az ilyen találkozások egy életre szóló, szavakban ki nem fejezhető öröm és boldogság, adrenalin emelő, **felejtethetlen élmények**, melyből erőt nyerek. Feltöltődöm és máris a következő feladatra gondolok. **Soha nem hittem volna, hogy olyan érték vagyok olvasóim, tisztelőim szemében, mint amilyenek kitüntettek.**

Ez a jutalmam: Szívembe zárom mindannyiokat köszönettel és szeretettel.

Közéleti pedagógia ars poeticám

Az ember életében sokszor felvetődik a kérdés, hogy mi a feladata, hivatása, kötelessége azzal a közösséggel szemben, amelyikből származott, amelyikben él. Ha pedig már idősebb, számot vet, hogy mit tett érte, mivel támogatta, segítette, gazdagította annak szellemi és anyagi javait. Én, aki – négy évtizedes megbízás után – mentem nyugdíjba ahol születtem, szülőföldemet, szűkebb pátriámat – ahová száz láthatatlan szállal húz – vonz – köt – a jelen – s népét szeretem. Erre neveltem lányiamat és tanítványaimat, mindig azon töprengtem mit tehetnék érte. Az ítélet az utókor dolga. Az emberi élet véges „a szó és írás él tovább.”

Nyugdíjasként ért a békés rendszerváltozás. Ennyi év az ember életében elég hosszú idő, bármi történhet vele: megváltozhat életfelfogása, értékrendje, magatartása, politikai orientáltsága és így tovább. Én jó szándékú idealista maradtam aki, ha választani kellene élete akár ars poetica is lehetne?

A szülőföld szeretete, a templom és az iskola meghatározó ereje, tanítóim, hitoktatóim, tanárain és professzoraim példaképei voltak azoknak az indító törekvéseimnek, hogy szülőfalum, származásom művelődésével és történetével is foglalkozom. Szerencse, hogy iskolámban mindenütt e szellemben tanulhattam és tanítottak nevelőim. Hatással lettek az egész életemre. Sokszor jutnak az eszembe a Kalocsai Székesegyház és a tanítók Háza kápolnájában tartott ünnepi misék áhítatos, díszes ceremóniái, a gyertyák és füstölő tömjénillata, a ministrálás és a kántorizálás. Gyakran könnyeztem a meghatottságtól. Ilyenkor eszembe jut, amit diáktársaimmal átéltünk. A háborús évek, leventeképzés, a cserkészmozgalom, a kalocsai Tanítóképző Intézet Mária Kongregációja vezetője voltam. Ma is őrzöm medáliáját.

Felnőttkori közéleti kutatómunkám, tanulmányaim és a honismereti mozgalom során nagyszerű kiváló szakemberekkel ismerkedhettem meg, közülük többen barátságukkal is megtiszteltek (politikuskok, nemzetiségpolitikusok, pedagógusok, muzeológusok, régészek, néprajzosok, történészek...) Munkámban mindig kerestem a tudományos és társadalmi szervekkel való együttműködés lehetőségét, a kimagasló „honismeret – kutató” személyiségeivel való együttműködést. Szülői örökségként dédelgetek és követek egy parancsot: „úgy dolgozz, mintha örökké élnél és úgy imádkozz, mintha holnap meghalnál!” E szellemben írtam meg 2008-ban „utolsó” könyvem, a „Családi Krónika” (1675-2008) címen. Ez a kötet tisztelgés lenne őseim emlékének. Személyes vallomásom szülőföldemről, eleimről, családomról, feleségemről, egykori barátaimról, a közeletről, a pártoskodásról, a hagyományörzésről. Életutam vallomása, hitvallása és számadása is, melyet unokáimnak és dédunokáimnak ajánlottam!

A pedagógus pályának a jó pásztor eszmeiségén kell alapulnia. Aki nem szereti az embereket, nem tiszteli méltóságukat, az képtelen ellátni ezt a feladatot. Annak szenvedéssel, kudarccal teli ez a munka. Aki csupán önmagát akarja megvalósítani és képtelen a szolgálatra, az ne legyen tanár. A pedagóguspálya megbecsültsége sajnos az én pályám alatt is nagyot csökkent. Az iskola értékőrző intézmény, a pedagógusoknak értékeket kell hordozniuk, mert csak akkor tudják átadni tudásukat, ismereteiket. Ezért ezen a pályán állandóan tanulni kell. A diák csak akkor néz fel a tanárára, ha az naprakész ismeretekkel áll előtte. Én ezért szereztem három diplomát pedagógiai szaktudományokból és a doktorátust történelem tudományszakból.

Negyvenkét éves közalkalmazotti pályám kapcsán sok kiváló pedagógussal találkoztam. Néhányan formálták életszemléletem, ma is példaként állnak előttem. Engem is értek kudarcok, voltak nehézségeim, de ezekkel úgy voltam, mint Toldi Miklós: „Ha nő a veszély, nő a bátorsága.” Hibáztam is, de igyekeztem mindig őszintén feltárni azokat, a kritikákat értékelni. Meggyőződésemnek mindig hangot adtam, nem tudtam „nyájszellemben” élni.

Sokáig tartó jóérzést jelent nekem egy – egy kedves baráti szó, de napokra elkedvtelenít, ha nagyképű, fontoskodó, öntelt, goromba emberekkel találkozom. – Apáczai szülőházán olvastam: „A tudományt nem csak megszerezni kell, hanem meg is tartani.”

Visszatekintve mégis szép és tartalmas élmények a meghatározóak életemben. Nagy tanulsága még pályámnak, hogy csak a szülőkkal egyetértésben és együtt lehet nevelni a gyerekeket. – „Tanuld meg a sérelmeidet homokba írni, a jó szerencsét pedig kőbe vésni.” (Amikor valaki megbánt, csak homokba szabad írunk, hogy a megbocsátás szele elsöpörje a szavakat. De ha valaki jót tesz velünk, véssük kőbe, hogy senki se törölhesse el.)

Napjainkban az értékválság korát éljük, a tudás leértékelődött, a pénz fétise a pedagógiát beárnyékolja. Néhány tudományág felértékelődött ugyan, de sokkal több alámerült. Csak a szívünkben nem száll az idő! Ami szép volt az onnan tör elő. Jelmondatom: „Hit, illúziók nélkül!” Nosee teipsum!” (Ismerd meg magad!)

Nagyapámtól hallottam: „Az ember a rangját belül hordja!” - az embernek nincsen ára. Az embernek méltósága van: az igazi különbség nem mennyiségi, hanem minőségi.

Én százszor is a katedrán állnék, újból ezt a hivatást választanám: „Én azt hiszem, annál nincs nagyobb öröm, mint valakit megtanítani valamire, amit nem tud.” (Móricz Zsigmond)

A tanár az iskola kulcsembere, előjogok nélkül! Másokat tanítani, a tanítványok szeretetét érezni, nincs nagyobb öröm égen és földön.

Befejezésül az Apáczai enciklopédiából idézek, melyben a rövid életű a XVII. század nagy pedagógusa Apáczai Csere János így vallott: „... azok közül, akik tanulmányaikban elő tudják segíteni a magyar ifjúságot, én a legkisebb, de azok közül, akik elő akarják segíteni, a legnagyobb vagyok.”

„Prédikáljatok csak papok, beszéljete csak bölcsek, a végtelen szeretetről – nekünk tanítóknak nem ez a dolgunk. Mesterségre és tudományra kell tanítanunk az ifjút, hogy ne érezze senkinél alábbvalónak...”

Ma, a 21. században a Gutenberg galaxis nagyjából véget ért és megkezdődött az E könyvtárak és adatbázisok kora. Az élők privilégiuma, hogy élvezhetik az előttük jártak fáradozásának összes eredményét.

De ez kötelességükké is teszi, hogy a tisztas munká követendő példáit mutassák fel tanulságul a nyomukba lépő újabb nemzedékeknek és őrizzék meg azok emlékét, akik kiemelkedő érdemeket szereztek közösségük javának szolgálatában.

„Nem mindig lehet megtenni, amit kell,
de mindig meg kell tenni, amit lehet.”

/Bethlen Gábor/

SZEMÉLYI ADATOK, SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

DR. MÁNDICS MIHÁLY FŐBB ÁLLOMÁSHELYEI

Csávolyon született 1928. szeptember 04.-én. Lakás: Csávoly, Arany J. u. 54.

Személyi igazolvány száma: AU-V 487769, személyi szám: 280904 0059

Családi állapota: özvegy, **felesége** szül.:GELINGER IZABELLA (1934-2005)

Gyermekeik: Nagyné M. Ibolya (1951-), Izabella (1956-).

Anyja neve: Vidovics Apollónia (1908-1990)

Apja neve: Mándics Márton (1905-1994)

Testvére: Gyurkityné Mándics Ágnes (1937-2012)

CSÁVOLY I ÓVODÁBA 1932-1934-ig az Árpád utca 506. sz. **szülőházból.**

1934-1940-ig az **elemi iskola** hat osztályát a Szőlő utca 428. sz-ból.

Polgári iskolát Baján 1943-ban fejeztem be. Autóbuszal jártam be.

Tanítóképzőt 1943 őszén Kalocsa Rk. Érseki képzőben kezdtem, Tanítókháza internátusában laktam.

I-III. évfolyam után 1946. őszén a BAJAI ÁLLAMI TANÍTÓKÉPZŐ és INTERNÁTUSÁBA iratkoztam át.

A IV-V. évfolyam után **1948-ban NÉPISKOLAI TANÍTÓI OKLEVELET** ott érdemeltem ki.

ÁLTALÁNOS ISKOLAI SZAKTANÍTÓI KÉPESÍTÉST „délszláv nyelv és irodalomból” **1953-ban Budapesten.**

1964-ben pedig **NYÍREGYHÁZÁN** „mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok” **tanítására kaptam.** Ez

utóbbiból **SZEGED TANÁRKÉPZŐ FŐISKOLÁN** levelező tagozaton **tanári képesítést**

1970-ban kaptam.

A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN 1987-BEN TÖRTÉNELEM tudományszakból doktoráltam.

MUNKAHELYEIMRŐL

1948. november - december 30.

Csávoly-Józsefháza puszta **tanyasi iskolában** **helyettesítő tanító** voltam I-VIII. osztályban.

1949. április 23. - szeptember 23.

Csávoly Általános Iskola felső tagozatában Osztályfőnök és úttörővezető beosztásban.

1949. szeptember 23. - 1955. június 15.

Csávolyi DÉLSZLÁV ISKOLA I-VIII. osztály két tanerős **iskolavezetője** voltam.

1955. június 16. - 1957. augusztus 31.

A Csávolyi Általános Iskola igazgatóhelyettese.

1957. szeptember 1. - 1974. január 15.

A HELYI Általános Művelődési Központ igazgatója.

1974. január 16. – 1981. április 14.

A Művelődési Minisztérium – keretén belül – BUDAPESTEN a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének megválasztott főtitkára.

1981. április 15. – 1982. július 31.

Bács-Kiskun **Megyei Múzeum** főmuzeológusaként megyei **helytörténeti felügyelő,** **Baja** székhely. /1982 után Csávolyról díjtalanul láttam el/

1982. augusztus 1. – 1988. december 30.

Ismét a CSÁVOLYI ÁMK. igazgatójának választottak. Onnan mentem címzetes igazgatóként nyugdíjba.

NAPI MUNAKVÉGGÉSEM MELLETT MEGBÍZÁSSAL, VÁLASZTÁSSAL TISZTELETDÍJAS FELADATOKAT LÁTTAM EL

1949. január 1. – 1957. március 5. 1949. október 1. – 1973. december 31. 1963-1980 között	Csávolyi Kultúrotthon igazgató Csávolyi délszláv kultúrfelelős és tudósító. A HNF jelöltjeként megválasztott ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐ - a bajai járás 12 településének képviselőjében
---	---

Diplomáim

- ❖ Hegedű főtanszék és zeneelmélet 1943. Baja. Thj. Város zeneiskolája
- ❖ Magyar és horvát tanítási nyelvre képesített – népiskolai tanítói oklevél – 1948. Baja,
- ❖ Egyházi ének – zene. kántori képesítés 1948, Kalocsa Érseki R. K. Tanítóképző
- ❖ Szaktanítói képesítés
  - ❖ „Délszláv nyelv és irodalom szakból” 1953. Budapest. Szaktanító Vizsgáló Bizottság.
  - ❖ „Mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok” 1964. Nyíregyháza. OPI. Bp.
- ❖ Mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szaktárgyból 1970. Szeged, Tanárképző Főiskola
- ❖ A JATE Bölcsészettudományi Karon – a Legújabbkori Történelmi Tanszék történelmi szaktárgyból 1986.
- ❖ Tudományos fokozat: „summa cum laude” minősítésű bölcsészettudományi egyetemi doktor Szeged 1987.
 Doktori értekezésének címe: „A magyarországi bunyevácok története”
  - **CÍMEI:** - Apáczai Csere János-díj 1974
  - „dr. univ.” egyetemi doktor 1987
  - „címzetes igazgatója” 1988
  - „vas” – díszokleveles tanító 2013
  - Csávoly Község Díszpolgára 2009
- Nyelvismerete:** magyar, bunyevác, horvát, német /sváb/, szerb, /aktív/
 orosz, szlovén, szlovák, eszperantó, /passzív/
- ❖ 1972-ben a Művelődési Minisztérium megbízásából a magyar – jugoszláv kulturális munkaterv 1. pontja értelmében ösztöndíjas kiküldetesként féléves nyelvi továbbképzésben vett részt. Vendéglátója az Újvidéki – Novi Sadi – egyetem Filozófiai Tanszéke volt. A kiküldetés egy jugoszláviai körúttal ért véget!

Megbízásaim

- ❖ úttörő – csapat titkára, majd úttörővezető
- ❖ népművelési ügyvezető, népművelődési műkedvelő csoportok vezetője
- ❖ kultúrotthon-igazgató
- ❖ Ipari tanuló / tanonc/ képzés – Bajáról kihelyezett tagozatvezetője
- ❖ Bunyevác Klub elnöke, délszláv kultúrfelelős
- ❖ Dolgozók Esti Általános Iskola tagozatvezetője
- ❖ Továbbképző Iskola Vezetője
- ❖ Felnőtt és Ifjúsági honismereti – helytörténeti és fotó szakkörök vezetője
- ❖ Közégi Krónikaíró Kör vezetője
- ❖ Földrajzi névgyűjtés szervezője
- ❖ Helytörténeti – gyűjtemény, iskola – múzeum, majd Falumúzeum alapító szervezője, vezetője
- ❖ Nemzetiségi Klub elnöke, régiós hatáskörrel
- ❖ Járási, majd megyei honismereti szakreferens
- ❖ Az Országos Honismereti és Helytörténeti Bizottságok felkért vezetőségi tagja
- ❖ megalakult megyei Honismereti egyesület elnöke
- ❖ TIT sejtvezető
- ❖ Takarékszövetkezet és Öregek-otthona alapító-szervezője
- ❖ ÁFÉSZ elnökségi tagja
- ❖ Csávolyi Honismereti Baráti Kör elnöke
- ❖ Csávolyi Horvát Kisebbségi Önkormányzat elnöke
- ❖ Községi Önkormányzat képviselője – a Szociális és Kulturális Bizottság elnöke
- ❖ Cséplőgép ellenőr (Az 50-es évek begyűjtési rendszere szerint pedagógusokból tevődött össze a nyári gabonacséplési időszakra a mérlegelés ellenőrzésére a megbízás) Ugyanúgy kapták a részt, mint a cséplőmunkás

DR. MÁNDICS MIHÁLY TEVÉKENYSÉGÉNEK ELISMERÉSEI

- ❖ **MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE**
„A Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje” (2008)
- ❖ **MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁGI ELNÖKI TANÁCSA**
„Április Negyedike Érdemrend” (1988)
„A Munka Érdemrend Ezüst Fokozata” (1970)
„Felszabadulási Jubileumi Emlékérem” (1970)
- ❖ **MŰVELŐDÉSI MINISZTER**
„Apáczai Csere János Díj” (1974)
„Az oktatásügy kiváló dolgozója” (1961)
„A szocialista kultúráért” (1959) (1985)
- ❖ **MINISZTERI DICSÉRŐ OKLEVÉL**
„Lelkes népművelési munkáért” (1955)
„Az iskolák és óvodák társadalmi segítségében végzett kiemelkedő munkáért” (1958)
- ❖ **HNF ORSZÁGOS TANÁCSA**
„Hazafias Népfrent Kitüntető munkáért” (1978)
- ❖ **ORSZÁGOS EMLÉKÉRMEK**
„NÉKOSZ (1970)
„Pedagógus szolgálatért” (1989)
„Árvízvédelemért” (1956)
„Község és város fejlesztéséért” (1960) (1966) (1970)
„Kiváló Úttörővezető” (1986)
„Kiváló Társadalmi Munkás” (1983)
„Kiváló Egészségügyi Nevelő Munkáért” (1961)
„DSJS Jubileumára” (1975)
„Kiváló határőr” (1970)
- ❖ **DÍSZOKLEVELEK**
„Vöröskereszt” (1961)
„TIT” (1966)
„SZÖVOSZ” (1967)
„Úttörő” (1970)
„Igazgatói munkáért” (1973)
„Megyei Honismeretért” (1970)
„Duna-Tisza közti nemzetiségek nemzetközi néprajzi konferenciák előadójának 1991-2002” (2002)
- ❖ **Eötvös József Főiskola rektora a Bajai Állami Tanítóképzőben szerzett oklevele alapján**
„Díszoklevelet” adott ki
  - Arany (50 év) 1998.
  - Gyémánt (60 év) 2008.
  - Vas (65 év) 2013.
  -

- ❖ „Bartos Bronz Plakett” – Falumúzeum alapító portré (1994)
  - ❖ A Csávolyi Sportkör
„Kézilabda Sportjáért” (2001)
  - ❖ A Magyar Néprajzi Társaság belföldi tiszteletbeli tagja (2008)
  - ❖ Pro Ethnographia Minoritatum kitüntetés (2005)
  - ❖ HONISMERETI SZÖVETSÉG ELISMERÉSE
„Ortutay Emlékérem 1960-1980” (1980)
„Díszoklevél” (1993)
„Arany Emlékérem” – kiemelkedő munkáért (1998)
- A Kecskeméten tartott XXIX. Országos Honismereti Akadémia döntése ítélte oda a megtisztelő címet: „A Honismereti Szövetség Örökös Tiszteletbeli Tagja” (2001)
- A Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület Örökös Tiszteletbeli Elnöke (2005)
- ❖ Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés kitüntetése (2003)
„Bács-Kiskun Megye Nemzeti Kisebbségeiért Díj”
  - ❖ Az Országos Horvát Önkormányzat Életmű Kitüntetése (2002)
„A magyarországi horvát oktatásügy terén végzett kiemelkedő munkájáért”
  - ❖ Megyei Horvát Önkormányzat
„A bunyevác iskola iskolavezetőjének” (2008)
  - ❖ Csávolyi Horvát Kisebbségi Önkormányzat
„Petar Pančič” Díj (2002)
  - ❖ Csávoly Község Önkormányzata
    - „Címzetes igazgató” cím (1988)
    - Emléklap a képviselő részére, aki 1998-2002. között Csávoly község önkormányzatának tagjaként eredményes munkát végzett (2002)
    - „Csávoly Község Diszpolgára” kitüntető cím (2009)
  - ❖ Németországban „Die Ehrenmedaille” – „Becsület Érme és Díszoklevél” adománya a Kitelepített Németek Egyesülete és Waiblingen Város Vezetősége – Dr. Gauss oberbürgermeister – Bayer vorstand.